

ikke uden talent. Den polstrede Ugle er et godt eksempel, og et eksempel til efterfølgelse. Den er netop kommet i nyt optryk (med moderne ud-

derefter udgiverens kommentarer. De er ofte befriende, altid vittige og i det store og hele drøbende for en holdning til kunsten, som ikke er

er paa bindet). Vi anbefaler den til to slags læsere: 1) læsere, som frygter lyrik, og 2) læsere, som skriver lyrik.

sund: Passiv ærbødighed. Paa den ene side viser antologien (bedre end nogen kronik), hvad det er de moderne digtere gør oprør imod hos

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*

Autor(in)/
author: Erik M. Christensen

Kapitel/
chapter: »Det Østasiatiske Kompagni«

In: Christensen, Erik M.: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*. Berlin: Nordeuropa-Institut, 2001

ISBN: 3–927229–04–0

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 6

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 301–305

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin und Autoren.

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and authors.

Det Østasiatiske Kompagni

»De har altid været ... æh ... højrøvede i ØK« sagde historikeren Ole Lange som gæst i TV-Aktuelt.

TV-Aktuelt den 12.9. Det var dagen derpå, efter at Det Østasiatiske Kompagni A/S var blevet overtaget af de sædvanlige mænd i dansk erhvervsliv, anført af den stilfærdige Thorsen.

»De har altid været ... æh ... højrøvede i ØK« – Har de det? Har de altid været højrøvede? Var det højrøvede, de var?

Bemærkningen om ØK-folkenes højrøvedhed faldt i hælene på, eller sammen med, den iagttagelse, at ØK altid har uddannet sine egne folk, også topfolkene. Det kan godt være, at universitetsmanden Ole Lange bare mente, at det var »højrøvet« med den uddannelsesform. Men det virkede anderledes. Det virkede, som om det forkerte uddannelsessystem i ØK ikke bare var forklaringen på Kompagniets nedtur, men nærmest symbolsk som tydeligt belæg for en tese om deres påfaldende højrøvedhed hos ØK i det hele taget og måske i Københavns Frihavn i særdeleshed.

Jo mere jeg tænker over Ole Langes bemærkning, jo mere kommer jeg til at give ham ret. Men alligevel. Det er sgu ikke rigtigt! Der mangler en nuance, og jeg må mindes hvad jeg jo ved, for at finde nuancen og få den på plads. Jeg skal have fat i meget gamle følelser. Tilbage til H.K.H. prins Axels tid (1888-1964). Vi forlod skuden omtrent samtidig, omkring 1953/54, han og jeg. Han som »foresiddende direktør«, jeg som 22-årig »funktionær i oversøisk tjeneste«.

Vi talte sammen sidste gang, Prinsen og jeg, på WaldorfAstoria. Wedell (baron Gustav Joachim Wedell-Wedellsborg, president og bestyrelsesmedlem i ØK's amerikanske selskab, The East Asiatic Company, Inc., direktør for kontoret i New York) gav et selskab i anledning af deres k.h. Prinsen og hans gemalinde, prinsesse Margaretha (af Sverige), deres nærvær. Selskabet var ikke særlig løssluppet. Prins Axel sagde farvel til mig, ledsaget af h.k.h. Prin-

sessen. De stod ved en dør, som jeg skulle ud ad. Så siger prins Axel pludselig: »Det er Dem der skal til Colombia, ikke?« Jeg svarede forskriftsmæssigt: »Javel, Deres Kongelige Højhed!«. Han kiggede på mig og tilføjede faderligt, eftertænksomt, tydeligt, skønt ganske let beruset: »Så må De se at få anskaffet Dem en af de der små sortøjede« – og efter en indtrængende pause: »Ellers kan De ikke klare den.« Der var ingen fnisen. Heller ikke Prinsessen. Jeg svarede Prinsen forskriftsmæssigt. Begges håndtryk var fast.

Prins Axel var kendt for sit afskedsinterview med De Unge Mennesker, når man efter endt læretid og aftjent værnepligt blev sendt ud i verden første gang til »oversøisk tjeneste«. Det foregik på Hovedkontoret i Holbergsgade, inde i Prinsens kontor. Han kom diagonalt over gulvet med fremstrakt hånd og sagde med sin rustne admiralsrøst: »Husk nu, at De repræsenterer ikke bare Danmark, men Det Østasiatiske Kompagni fire og tyve timer i døgnet.«

Jeg ser nu i Dansk biografisk leksikon (bd. 1, 1979, side 333), at prins Axel er begravet i Bernstorff slotspark, Gentofte. Selv vil jeg også begraves, eller have min aske smidt, i naturen eller på en lille høj et aftalt sted. Men den ØK-direktør, hvis gravsted jeg kender, det er ikke prins Axel, nej, det er Henrik V. Jacobsen (1887–1955), Prinsens jævnaldrende og som administrerende direktør, som chef for Kompagniets handelsafdelinger og personalechef, en hyppig åbenbarelse fra min første dag i Eksportafdeling D (mælkekonserves fra Nakskov og Horsens til hele verden, på nakken af Nestlé). Jeg har hørt fortælle om direktør Jacobsen, at Kompagniet under krig og besættelse havde udset ham til den uriaspost at varetage forholdet til tyskerne. Det var før min tid. Jeg blev antaget af Henrik V. Jacobsen som lærling fra og med den 13. august 1949. Der hvilede ikke noget skyldbevidst unationalt omkring ham, og der var ingen sladder om emnet eller om hans person.

Umiddelbart før min udsendelse til Oversøisk Tjeneste i New York og Cali, Colombia, spurgte jeg – på en indskydelse – direktør Jacobsen, hvorfor der i grunden ikke var nogen jøder i ØK. Kompagniets hovedkontor var hovedsagelig befolket af kontorchefer, som selv havde gjort oversøisk tjeneste, og deres lærlinge. Min kontorchef havde et par gange småleet ned i sin skuffe, når han fortalte om jødiske forretningsfolk i London (»let's count de money!« bag nedrullet jalousi) eller når han sendte mig i byen med en stor check, fordi vi solgte mælkepulver til staten Israel i en trekantsaffære via et jødisk handelshus bag Helligåndskirken på Strøget. Direktør Jacobsen så forbavset på mig. Han var rank og rødmosset, han var så rank, at han næsten

hældede bagover, og så rødmosset, at man kunne tro han havde ligget ude i frostvejr. »Det skal jeg tænke over til i morgen,« sagde han, og næste dag blev jeg kaldt ind på hans kontor.

Han var stolt af, at man ikke skulle forbi nogen sekretær for at komme ind til ham. Han havde en lille forgang, hvor man kunne hænge sin frakke på en knage, som han havde formgivet. Den havde to hak, så man undgik våde overfrakker på teaktræspanelet. Direktør Jacobsen kunne sidde ved sit skrivebord og kigge ud gennem glsruden på den, som stod i den lille forgang og bankede på. »Kom iiind!« skreg han så. Hans høje, utroligt markante stemmeføring var legendarisk: »Kom iiiind!« Men det var lettere sagt end gjort, for direktør Jacobsen havde åbenbart fået anspændt fjederen i sin dør, så han kunne sidde og kigge gennem glsruden på gæsten som kæmpede med at komme ind. Han beundrede min stil med den dør.

Forklaringen på det med jøderne var, at man kunne regne med at de ville overtage Kompagniet, hvis der blev nogen af dem ansat.

På direktør Jacobsens gravsted står en kinesisk dødspagode. På Vestre kirkegård i København. De ædle direktørgravsteder ved siden af urnegravenes amfiteater. Han viste mig sin dødspagode hjemme i kælderen nær Bernstorffsvejen, og samtidig så jeg et fotografi af den unge Mogens Pagh (f. 1911). »Han bliver prins Axels efterfølger«, sagde direktøren, og viste mig billedet. Det skete. Efter min tid.

Mogens Pagh har jeg arbejdet sammen med nogle dage i Bogotá og i Cali, Colombia. Han var frastødende. Han er muligvis den største begavelse, jeg har været ude for. Som rejsende og universitetsmand har man jo truffet en og anden her og der. Men Mogens Pagh var funklende, blændende, lynhurtig, dominerende, huskede alt, kombinerede, forlangte, og han kunne charmere en kontordame i enhver verdensdel ned gennem gulvbrædderne. Jeg har set ham som 42-årig direktionssekretær på Hovedkontorets vegne udspørge en ti år yngre filialbestyrer, så skrækken i luften kunne tages på med de bare hænder. For Pagh var der kun ja eller nej. Modsigelse tålte manden ikke, tøven var lusk, eftertanke mistænkelig. Det skulle ikke undre mig, hvis det er Mogens Pagh og hans facon der har hovedansvaret for at Det Østasiatiske Kompagni står og falder sammen for vores øjne.

Hans efterfølger, H.H. Sparsø er næsten min samtidige. Vi har siddet sammen i kantinen i Holbergsgade, men vistnok ikke i den i Christianiagade (nær ved Domus Medica), hvor en del af os arbejdede indtil det nye hoved-

kontor (efter den vellykkede og nok belejlige schalburgtage af det gamle) var rigtigt indviet med Niels Juel og vores billeder i BilledBladet. Kompagniet gav hver dag frokost til lærlinge og funktionærer. Vi byttede madder fra tallerken til tallerken, også ad luftvejen, fra række til række. Spegepølse blev den dag noteret til to med leverpostej, og så fløj de – og blev grebet. Æg fløj, hårdkogte, ost fløj, marmelade fløj dårligt. Henning Hempel Sparsø har som ung mand samme bagoverlænede rankhed i min erindring, som direktør Henrik V. Jacobsen, men Sparsø nede i Skibsaftningen var også blevet optaget i Kompagniet året før mig.

Her, hvor jeg sidder og skriver, ser jeg på direktør Jacobsens portræt. Han ser direkte på mig. De store, næsten utrolige elefantører ligger smukt ind til hovedet, hvis isse fra øre til øre danner en perfekt (men perfekt) kugle. Verden er ikke større, sagde Etatsraaden, end at den kan omfattes af tanken. Jacobsens blik er klart, fast, åbent, let spørgende. Næsen stor og velformet, munden markeret og med et lillebitte smil på vej, smal overlæbe, fyldig underlæbe. Han er i kjole og hvidt med Kommandørkors. Fotograferet 1950 af Herdis og Herm. Jacobsen, Sankt Annæ Plads 2, København K. De havde en udstillingsboks på huset inde i Bredgade. Jeg så fotografiet af direktør Jacobsen og sagde det til ham. »Ja,« sagde han, »jeg har fået det fjernet.« Hvordan det, jo, han havde ringet rasende til fotografen. Der var kun sønnen hjemme. Han havde ingen nøgle til udhængsskabet i Bredgade. »Hvis ikke De fjerner det fotografi – jeg ligner jo en tryllekunstner – så skal jeg personlig ødelægge ruden og fjerne det,«, havde Jacobsen skreget ind i telefonen. »Men ved De hvad,« sagde han bortvendt til mig, »da jeg kom forbi var billedet væk. Og hvem sad i skabet? Kong Frederik.«

Direktør Jacobsen begyndte at ryge cigar i Harbin, som ung mand, da sojabønne markedet engang gik ham imod. Han var efter sigende sin tids mest efterspurgt cellist på amatørbasis. Han smalfilmede. Han talte et utal af sprog. Han var sportsinteresseret. Han opfandt en regnmåler. Han sagde om sig selv, forbløffende, fortroligt: »Man skal ikke gøre sin hobby til sin levevej. Når jeg er på Kompagniet, så *spiller* jeg købmand.« Ordene faldt ét for ét, distinkt, højt, med en accent som var gået den lange vej fra Odense til Harbin og Jorden rundt i virkeligheden, gang på gang.

Højkrøvet? Var ØK højkrøvet? Ja, måske. Det kan have set sådan ud, og der kan have været højkrøvede imellem. Jeg husker fra mine første dage i Eksportafdeling D. Jeg gik hen til skranken for at ekspedere en herre. Han så

på mig (det var kontorchef Holger Hansen fra en af de andre eksportafdelinger) og jeg spurgte om jeg kunne hjælpe ham med noget. »Ved De ikke, hvem jeg er?« spurgte han så. Og min egen kontorchef, C. Kjærgaard, han krummede sig hen over skrivebordet og kiggede på mig med en begejstring som aldrig siden forsvandt: »Nå, så De ved ikke, hvem Holger Hansen er? Den røv med ører!« Og da jeg siden spurgte Henrik V. Jacobsen, om han helst ville have at man sagde »Direktøren« til ham, frem for »De«, så svarede han: »De må gerne sige De til mig. Men en gang imellem skal De sige Direktøren. Så De husker hvem jeg er.«

Det højrvædede var selvbevidsthed, men selvbevidsthed er ikke altid højrvæthed. Johannes Ewald var selvbevidst, og han anså det for at være en forudsætning for det usædvanlige. I ØK var selvbevidstheden en følge af det usædvanlige, når den var smukkeste, og den var vel rimelig blandt folk som måtte vide, at de hver på deres post rundt om på hele Jorden hver dag kunne risikere at få et telegram, som det, der gik til Malaja, da bogholderen i en tinmine havde bedt om udsættelse med de sidste tal på grund af svær sygdom og død: *Please remember* telegraferede Hovedkontoret, *Please remember that the East Asiatic Company is a going concern not dependent upon anybody's presence or absence.*

[1992]